

ΣΤΑ ΥΠΟΓΕΙΑ ΤΗΣ ΖΩΣΙΜΑΙΑΣ

ΕΝΑΣ ΑΓΝΩΣΤΟΣ ΧΩΡΟΣ
ΚΡΑΤΗΣΗΣ ΣΤΑ ΚΑΤΟΧΙΚΑ
ΓΙΑΝΝΕΝΑ

ΑΠΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΟ ΣΕ ΚΑΤΟΧΙΚΕΣ ΦΥΛΑΚΕΣ

Η Ζωσιμαία Σχολή, ο χώρος που μεγαλούργησαν οι ανθρωπιστικές και οι θετικές επιστήμες, ο χώρος στον οποίο δίδαξαν σπουδαίοι διδάσκαλοι και μαθήτευσαν άνθρωποι που άφησαν το αποτύπωμά τους στην πορεία των χρόνων, μετατράπηκε για κάποια χρόνια, από το 1941 έως το 1944, σε τόπο μαρτυρίου για χιλιάδες άτομα που χαρακτηριζόνταν ως «ύποπτοι» χωρίς όμως συγκεκριμένες κατηγορίες. Αυτά τα άτομα φυλακίστηκαν χωρίς να διαστούν και μερικά από αυτά τελικά εκτελέστηκαν.

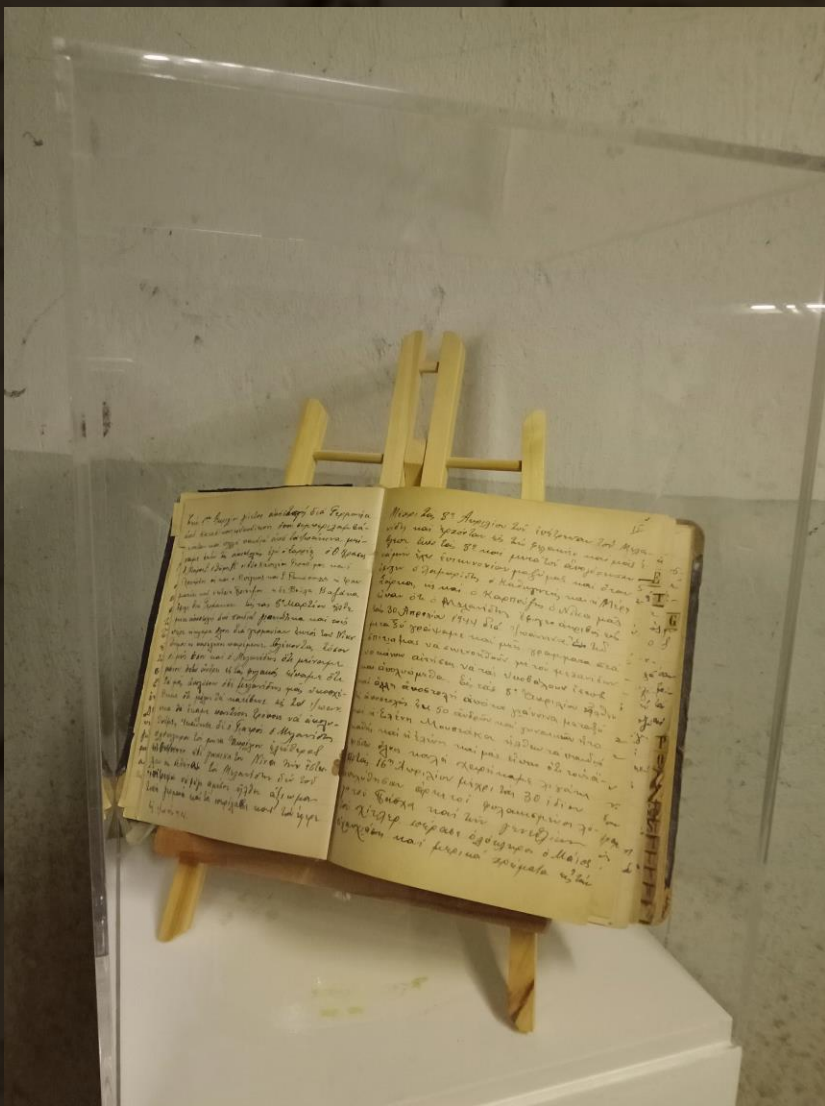
Ο θάνατος και ο βασανισμός ανθρώπων είναι ένα τραγικό βίωμα για τους ίδιους αλλά και για αυτούς που μένουν πίσω. Η απώλεια και η θλίψη γίνεται αναπόσπαστο κομμάτι των αγαπημένων προσώπων. Μέσα από αυτούς, τα συναισθήματα μένουν ζωντανά καταλήγοντας στη δημόσια μνήμη. Ο εικονογραφικός τύπος της pieta, η μητέρα που κρατά το νεκρό παιδί της, αναδεικνύει το βάρος των ζώντων και όχι των νεκρών, αλλά και τη συνέχιση της μνήμης. Τα κεντήματα, δημοφιλή διακοσμητικά τη δεκαετία του 40', κομμένα και ξαναραμμένα το ένα πάνω στο άλλο προσπαθούν να κλείσουν τα κενά και να επουλώσουν, αφήνοντας πάντα μια ασυνέχεια της επιφάνειας. Αυτό που κάποτε ήταν όμορφο και ανάλαφρο, τώρα είναι εδώ για να θυμίζει την απώλεια, την αλλαγή και το ξήλωμα.

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΝΙΚΟΥ ΣΑΡΡΕΑ

Ένας από αυτούς που φυλακίστηκαν στη Ζωσιμαία Σχολή ήταν και ο Νίκος Σαρρέας ο οποίος εργαζόταν επί κατοχής ως φούρναρης στον φούρνο του αδελφού του. Ένα βράδυ, και συγκεκριμένα το βράδυ της 21 Δεκεμβρίου 1943 συνελήφθη στο σπίτι του από Γερμανούς στρατιώτες και οδηγήθηκε στα κρατητήρια της Ζωσιμαίας. Κατηγορήθηκε για την εύρεση φυσιγγίων και όπλων που άφησαν Ιταλοί στρατιώτες όταν είχαν επιτάξει τον φούρνο του και χαρακτηρίστηκε ως αριστερός και μέλος του ΕΑΜ. Παρέμεινε υπό κράτηση μέχρι τις 25 Δεκεμβρίου 1943, οπότε μεταφέρθηκε στη Λάρισα μαζί με άλλους 19 από τους 25 συγκρατούμενούς του. Αργότερα, στις 18 Ιουλίου 1944 μεταφέρθηκε σε στρατόπεδο συγκέντρωσης στη Γερμανία. Τελικά, ήταν ένας από τους λίγους τυχερούς που κατάφεραν να επιστρέψουν στην Ελλάδα.

Το ημερολόγιο του Ν. Σαρρέα

Στο πρωτότυπο ημερολόγιο κρατουμένου πού βρέθηκε, αναφέρεται πως οι οικογένειές των κρατουμένων τους έφεραν ρούχα. Τα ρούχα έγιναν μια γέφυρα με το σπίτι, σημείωσαν τη φροντίδα των οικείων, ήταν μια νοητή παρουσία μέσα στη φυσική απουσία. Ένα νήμα ένωσης με τον έξω δικό τους κόσμο. Φυσικά χάθηκε η αρχική καθαριότητα και σπιτινή φρεσιάδα, αλλά έμεινε η υπενθύμιση αγάπης και το στήριγμα μέσα στην αγωνιώδη απελπισία τους, μια υλική συμπαράσταση. Το σακάκι, καθαρό όταν το έφεραν οι οικείοι, λασπώνεται στη διάρκεια της διαδρομής, ενώ άλλοτε μένει άδειο, με μόνη υπενθύμιση της ανθρώπινης ζωής τη λάσπη και το χώμα, ίχνη της υλικότητας.

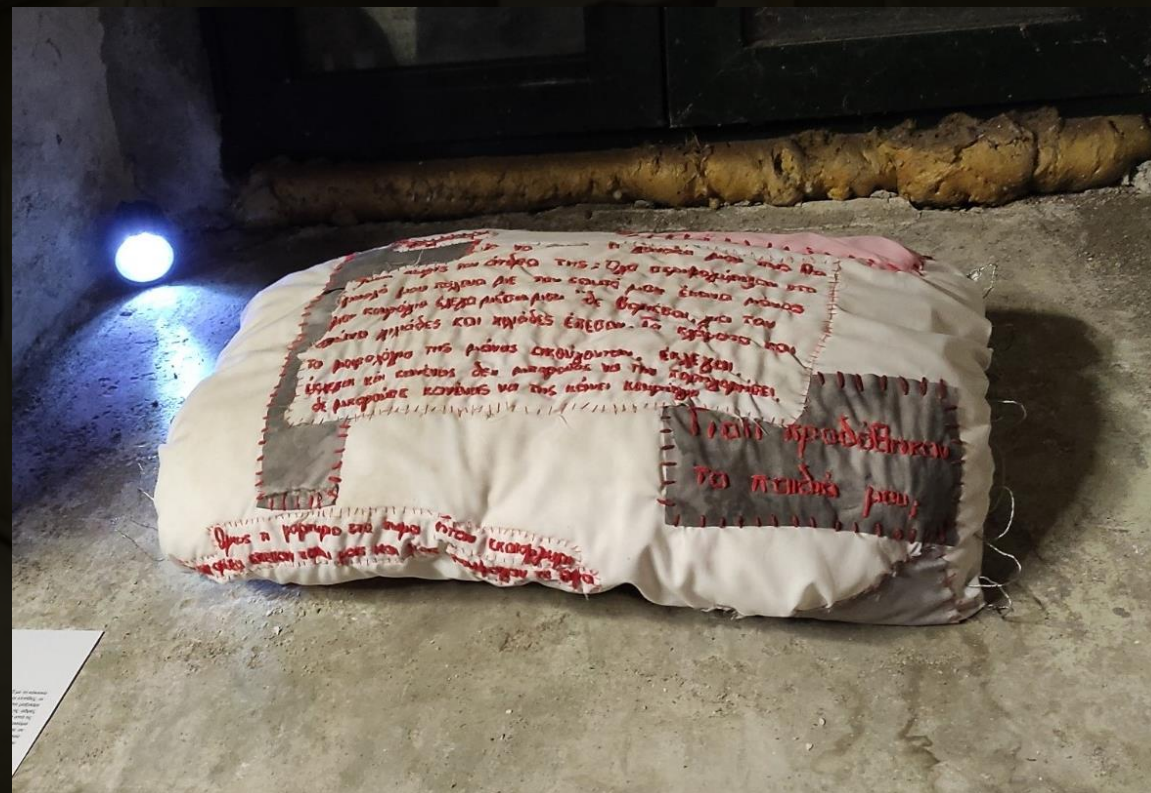

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΤΕΜΙΣ ΜΠΑΤΗ-ΜΙΡΟΝ

Η Άρτεμις Μπατή-Μιρόν ήταν μια από τους πολλούς εβραίους των Ιωαννίνων που συνελήφθησαν στην Περίοδο του 2ου Παγκοσμίου Πολέμου. Είχε συλληφθεί στις 25 Μαρτίου του 1944 μαζί με άλλους 1870 εβραίους των Ιωαννίνων και είχε μεταφερθεί σε στρατόπεδο στη Λάρισα. Από εκεί μεταφέρθηκε στο Άουσβιτς και λίγο αργότερα στο στρατόπεδο Malkon όπου δούλευε σε εργοστάσιο πυρομαχικών έως το τέλος του πολέμου. Αργότερα, το 1946 μετακόμισε στο Ισραήλ και από τότε δεν έχει επισκεφθεί ξανά την Ελλάδα.

Το μαξιλάρι ενός κρατουμένου γίνεται σύμβολο, μαζί με το κόκκινο χρώμα της βελέντζας που το συνόδευε. Οι σιέψεις, οι ελπίδες, οι φόβοι, τα όνειρα του κρατούμενου αφήνονται πάνω στο μαξιλάρι του, ενώ το έντονο τραύμα αποτυπώνεται μέσα από τις αδρές ραφές. Κεντημένα πάνω στο μαξιλάρι είναι αποσπάσματα από τις μαρτυρίες φυλακισμένων, αποιόπτοντάς το τραύμα και το μαξιλάρι από τον αρχικό του κάτοχο και ανάγοντάς το σε ένα καθολικό αποθετήριο του προσωπικού και ιστορικού τραύματος. Ακόμη κι αν το τραύμα επουλωθεί, τα σημάδια του μένουν πάντα φανερά.

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΡΡΙΚΟΥ ΛΕΒΗ

Ο Ερρίκος Λεβή ήταν γιατρός και αξιωματικός του ελληνικού στρατού κατά τον ελληνοϊταλικό πόλεμο. Είχε κρατηθεί στο χωριό Στρούνι έξω από τα Ιωάννινα, στην επιταγμένη οικία Λάππα στο νησί των Ιωαννίνων και στα υπόγεια της Ζωσιμαίας Σχολής. Είχε καταφέρει να γιατρέψει τον διοικητή των φυλακών και ως ανταπόδοση εκείνος τον μετέφερε στο "κελί των ζωντανών". Μεταφέρθηκε και αυτός στο Άουσβιτς και τελικά κατάφερε να επιβιώσει αφού πέρασε πολλές δυσκολίες.

Βήματα... Κάθε πρωί στις οχτώμιση, ανά δύο, μπρος-πίσω. Άλλοτε μικρά ως ίχνος ζωής και άλλοτε σταματημένα σε ένα πάγωμα του χρόνου. Να περιμένεις τη στιγμή για το επόμενο βήμα. Αν θα είναι το τελευταίο ή αν θα το ξανακάνεις. Άλλη μια μέρα. Βήμα, Βήμα! Οι μαρτυρίες φανερώνουν πως ο κλειστός χώρος, η απουσία φωτός και ήχου, αφαιρούν την αίσθηση του χρόνου. Τι μπορεί να κρατήσει ενεργή τη σκέψη κατά τον εγκλεισμό; Τα παπούτσια, στατικά ή αεικίνητα, μαρτυρούν τη φυγή και τη στάση. Τη συνέχιση της ζωής ή το τέλος της. Το κείμενο με τη κιμωλία δείχνει την ώρα της έναρξης των βημάτων, την αρχή μια νέας μέρας, την παράταση της ζωής.

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΗ ΡΑΤΣΙΚΑ

Τον Ιούνιο του 1944, ο Σωτήρης Ράτσικας συλλαμβάνεται ως κρατούμενος με τον αδελφό του Θανάση στο χωριό Κρύα Ιωαννίνων από άνδρες των γερμανικών μυστικών υπηρεσιών ασφαλείας, ως ύποπτος για συμμετοχή σε αντιστασιακή οργάνωση. Μεταφέρονται στα υπόγεια της Ζωσιμαίας, στην ανατολική πτέρυγα. Στις 11 Ιουλίου του 1944, ο Ράτσικας μαζί με άλλους συγκρατούμενους του οδηγούνται στη Λάρισα και μετά στη Θεσσαλονίκη με προορισμό το Moosburg της Βαυαρίας όπου ειτοπίζεται και δουλεύει ως εργάτης, στο πλαίσιο καταναγκαστικής εργασίας. Η περιπέτεια του ολοκληρώνεται τον Αύγουστο το 1945 με το τέλος του πολέμου, όταν επιστρέφει στην πατρίδα.

Ένας ουρανός φάντασμα, μια άυλη απεικόνιση που προβάλλεται στους τοίχους ενός χώρου από τον οποίο δεν υπάρχει διαφυγή. Η βιντεοπροβολή διατυπώνει την επιθυμία για την ελευθερία και την ελπίδα για απελευθέρωση, η οποία στον πλειονότητα των περιπτώσεων υπήρξε τόσο μάταιη όσο ένας ψεύτικος ουρανός. Με αφορμή τη μαρτυρία του κρατούμενου Σωτήρη Ράτσινα, ο οποίος καθημερινά παρατηρούσε την ίδια, αμετακίνητη θέα από το μικροσκοπικό παράθυρό του, προβάλλεται ένα μονόπλανο του ουρανού που σιγοσβήνει όσο προχωρά η μέρα, συνοδεία ενός μετρονόμου που χτυπά σε αργό tempo.

Δημιουργείται ένα παράθυρο στον τοίχο της φυλακής το οποίο ωστόσο είναι τόσο άπιαστο όσο και ένα όνειρο.

Το έργο εστιάζει στη σημασία της ενθύμησης. Μνήμη είναι η αλήθεια, η άρση της λήθης. Πηγή έμπνευσης στάθηκαν οι μαρτυρίες από το ημερολόγιο του διευθυντή της Ζωσιμαίας, Χρήστου Σούλη. Το έργο απεικονίζει το πορτρέτο ενός μαθητή μέσα σε ένα κενό χώρο που θυμίζει φυλακή. Η χρήση γριζας παλέτας χρωμάτων, παραπέμπει στα θλιβερά γεγονότα, όπως αυτά περιγράφονται στο ημερολόγιο και αφορούν τις συλλήψεις των μαθητών εκείνη την ταραγμένη περίοδο. Το έργο, ίσως νοσταλγικά, αναδεικνύει την ευθραυστότητα της παιδικής ψυχής, που έρχεται αντιμέτωπη με τη σιληρότητα και τη βαρβαρότητα της κατοχής.

ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ

